

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Pontani De Immanitate

Pontano, Giovanni Gioviano

[S.l.], 1519

Quae sint propriae immanium hominum voluptates seu dolores

[urn:nbn:de:bsz:31-270824](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-270824)

De Immanitate.

Regibus Neapolitanis, Sangrii tamen non meminisse, ut neque Platina, neque Sabellicus, neque Volaterranus, Non fuit nobis ad manus Antonij Panormitani volumen, quod fertur huius Regis Alfonſi dictis factisque priuatim dicasse, quum is inter sæculi sui principes & armis & sapientia enituerit.

Panormi-
ranus

Proditio

Proditio. Perfidiæ, quæ tantum incommodi humano generi adfert, quantum salutis bona fides præstat, ut exempla abunde declarant, quæ profert post Valerium Baptista Fulgofus, quem est imitatus, quo ad rerum titulos capitaque ac numerum librorum, exemplis rebusque ipsi tantum memoratis, quæ vel Valerium præterissent, vel post eum gesta nullo modo in eius noticia esse potuerunt.

Fulgofus

Quæ sint propriæ immanium hominum voluptates seu dolores.

Propria im-
manium.

Gestientia

OMnino autem immanis proprium est hominis: præter modum & exultare feritate: & dolere vehementius ubi eius usum sibi ademptum intelligat. Siquidem eiusmodi appetitio profusum cum sit belluæ: immanem illum reddit: ac tantopere abominandum. Quæ causa est: cur in capienda voluptate non vultus eius solum præ se ferat gestientiam quandam: sed totius etiam corporis membrorumque fere singulorum commotionem. Contra frons tristis: vultus maxime turbatus ac moerens: verba quasi uenenum spirantia: ubi cupiditati fieri satis nequeat. sentiaturque erepta quasi de manu præda: ut de dolore interdum ipso furere videatur: perinde ac e voluptate lasciuire. Videas itaque alios in ipsis cædibus ac cruciatibus præ gaudio gestientiaque sui compotes non

esse. Voluit Nero occisæ matris corpus & inspicere Nero
 cere & contrectare nudum: & tum hoc membrum
 laudavit: tum illud vituperavit. quin exorta inter
 rim siti: poculum sibi afferi iussit: videlicet ma-
 tris ipsius manibus parentaturus. Caius ante eum
 Cæsar: curiam ingredientem senatorem: graphijs C. Caligula
 primo confossum: post etiam dilaceratum: inde
 in membra & artus ac viscera discerptum per vr-
 bis vicos trahi iussit: denique ante se ipsum colle-
 cta ea congeri: quo & animus cum primis & ocu-
 li exatiarent aspectu tam foedo: ac voluptate tam
 nefaria & perdita. Idem & Papinium consularis Papinius
 viri filium: & Bassum quæstorem suum: procura Bassus
 torisque sui filiū: aliosque item tum senatores: tum
 equites Romanos: eodem simul die & flagellis
 cecidit: & torisit: non quæstionis: sed (vt Seneca tra- Seneca
 dit) animi tantum ac voluptatis gratia. Quin etiã
 sanguinariæ huius voluptatis differendæ: moreque
 eius impatiens: cum inambularet in xisto mater- Xystus
 norum hortorum: lucemque insequentem sumen-
 dis supplicij expectare neutique posset: senatores
 quosdam cum matronis quoque decollari ad lucer-
 nam iussit. Ne vero sæuitiam suam non ex omni
 occasione notam faceret: votum exegit ab eo/qui
 pro salute sua gladiatoriam promiserat operam: ut
 Suetonius meminit: spectauit ipse ferro dimi-
 cantem: nec dimisit nisi victorem: ac post multas
 preces. Alterum: qui se periturum eadem causa vo-

XIX. De Immanitate.

Vitellius

Anticyra

Gallogræcia

Polyphagus

Ferdināus
rex

uerat: cunctantem pueris tradidit verberatum in-
fulatumque votum reposcentes pervicos ut age-
rent: quoad precipitarent exaggere. Aspicias item
alios non posse temperare auiditatem illam libidi-
nemque sanguinariam. Itaque Vitellius nobili viro
coæquali ac condiscipulo: ut Tranquillus refert:
fatis sibi esse non duxit: per alium venenū miscere:
nisi ipse manusua sitienti illi ac de febris frigidā pe-
tenti: veneno tinctā præbuisset. Cumque quempiā
aliquando coram se necari iussisset: conuersus ad
eos qui astabant: Et oculi inquit pascendi sunt.
Alios per sales quoque ac facetias deliquescere tan-
quam titillatione inter sæuiendum. Nam & Caius: de
quo dictum est: prætorio viro: qui in Anticyram
secessisset insulam valitudinis gratia atque natiui
hellebori: necem cum machinaretur: iussissetque il-
lum interimi: iocabundus inquit: quando tam diu
nihil profecissent hellebori: sanguinem ei mitten-
dum esse. Cumque eodem quoque tempore e Gal-
lia quosdam: quosdam e Græcia condemnari im-
perasset gloriabundus: Bene habet inquit: quan-
do Gallogræciam iam subegimus. Neronem pro-
ditum est: concupiisse quos morti destinasset: ob-
ijcere deuorandos Polyphago cuidam Ægyptio:
qui crudis omnis generis carnibus vesceretur.
Ferdinandus rex Neapolitanorum præclaros etiā
viros conclusos carcere etiam bene atque abunde
pascēbat: eandem ex ijs voluptatem capiens: quā

pueri e conclusis in cauea auiculis. qua de re saepe
 numero sibi ipsi inter intimos suos diu multumq;
 gratulatus: subblanditusq; in risum tandem ac ca- ^{Tiberius}
 chinnoſ p̄fundebat. Tiberius Cæſar in omni ſæ
 uitæ genere ita volutatus eſt: vti nullus a poena ^{Dies religio}
 hominū ceſſauerit dies: ne religioſus q̄dem ac ſa- ^{ſus.}
 cer: nullum non crimen fuerit pro capitali rece- ^{Sacer}
 ptum. Nos igitur vt relaxare animum: ac tanq; ſa
 ginare in aliorum cruciatibus ac dilacerationibus
 videas: ſic alios dolore nimio premi: & quaſſari
 animo ac confici:q; ſanguine nequeant ſitim ſeda
 re tantopere areſcentem: oculosq; recreare tortu-
 ris. Nimis t̄p̄ anxie queſtus legitur idem iſ Ca-
 ius: q; ſua quidem tempora nullis inſignirentur ^{Exclamatio}
 calamitatibus: & iſ quidem publicis. O monſtrū
 non Cæſarum modo omnium: verum etiam mor-
 talium cunctorum: qui publicis quoq; ruinis pa-
 ſcere animum cuperet. Quæ igitur ſitis erat eius:
 vbi in quem aut vnum aut pluſculos exatiare appe-
 titum ſanguinantis illius cupiditatis vellet: cum
 eadem feritate accenderetur in omnes: Itaq; &
 hiatus hic terrarū deſiderabat: & motus illos in-
 gentiſſimos: qui vrbes ac regiones ſubſternerent:
 & exercituū calamitates: internitioneſq; regno-
 rum: & peſtilentias illas humani generis hauſtri- ^{P. R. vnā}
 ces. Quippe qui optauerit populum Romanum ^{ceruicem h-}
 vnā tantū ceruicem habere: quo vno ſimul ic̄tu ^{bere}
 vniuerſum conficeret: cogitaueritq; aliquando de

De Immanitate.

in integro senatu trucidando. Tiberius de quo paulo ante mentionem fecimus: cum intellexisset Carnuleium in quem grassari tormentis decreuerat: mortem anticipasse: ira atque indignatione percitus exclamauit: Carnuleius me euasit: ut vitam sibi suam ex ea re pene molestam esse ostenderet: Quibus igitur in voluptatibus immanitas versetur: aut doloribus: quæque sint eius oblectamenta: aut pugiones: iam videtis, quam obrem ad alias eius partes transeamus.

Carnuleius
me euasit

SCHOLIA.

Mater Nero
ronis

Voluit Nero occisæ matris. Agrippinæ, quæ fuit filia Germanici ex Agrippina filia Agrippæ, cuius post obitum Nero se totum effudit in libidines, Quæ Tacito autore tardatæ fuerunt matris reuerentia dicta factaque sua exquirentis & corripientis, ut Suetonius tradit cap. 34.

Cor. Tacitus
Suetoni

Et corpus inspicere. Aspexerit ne matrem exanimem Nero & formam corporis eius laudauerit, sunt qui tradiderint, quos Pontanus sequitur, sunt qui abnuant, quod & Bononiensis interpres adnotauit.

P. Berodius

Caligula

C. Cæsar. Qui cognomen militaris calciamenti id est Caligulæ sortitus est, quia natus in exercitu fuerat, Sext. Aureli. Graphijs. Stilis ferreis.

Aurel.

Discerptum. Frustrillatim lancinatum. Collecta ubi vicatim fuerunt viscera omnia & membra miseri senatoris eadem ante ipsum Caium coaceruata.

Pro Cirrha,
Xysto legendum
uidetur apud Senecam

Ut Seneca tradit. In libro tertio de ira, quo loco forte pro Cirrha matremorum horrorem Xysto reponendum, ut Pontanus legisse videtur.

Xystos

In Xysto. Vitruuius de græcanicis ædificijs loquens ca. 9. lib. 6. Xystos, inquit, græca appellatione porticus ampla latitudine dicitur, in qua athletæ per hyberna tempora exercemur

tur. Nostri autem hypetras ambulationes Xysta appellant, Xysta
 quas Græci paradromidas. Idem cap. xi. lib. 5. de palestrarū
 ædificatione loquens. Hæc autem porticus Xystos apud græ-
 cos vocitatur, quod athletæ per hyberna tempora lectis sta-
 dijs exercentur. Idem. Proxime autem Xystum & duplicem
 porticum designentur hypetræ ambulationes, quas græci pe-
 ridromidas nostri Xysta appellant, in quas per hyemem ex
 Xysta sereno cœlo athletæ prodeunt exercentur. Vnde xy-
 stici dicti. Vlpianus sub titulo, de his qui norantur infamia, in
 lege cui caput est, Athletas. Xystus igitur & xystum signifi-
 catione apud Latinos differunt, cū tñ ambo græce sint idem,
 vt Budeus adnotauit, Caræneus tamen scribit, quod quidam
 græcorum Xystum interpretant esse locum, politū & æqua-
 tum. significare etiam paruum hastile seu iaculum. Hinc Arria-
 nus inquit. Signa electi exercitus, aquilæ, imagines regiæ, cor-
 ronæ omnes aureæ super xystis argenteis.

Suetonius meminit. cap. 27. Eadem causa lege eadem de
 causa, vt apud Suetonium est.

Ex aggere. Iuxta satyricum. Plæbæium in circo positū est
 & in aggere fatum.

Vitellius. Hic præcessit Fl. Vespasianum.

Tranquillus refert. cap. 14.

Oculi pascendi. Extat apud Cornel. Tacitum eiusdem ui-
 tellij vox sæuissima, qua iactauit se pauisse oculos spectata
 morte inimici nomine Blefi. Idem Cor. autor est, eam ipsam
 spectandi crudelitatem fuisse in Domitiano, ait q̄ illum fuisse
 Nerone truculentiorum.

Prætorio viro. Ex Suetonij capite, 29.

In Anticyram secessisset. Strabo libro geograph. 9. du-
 as Anticyras commonstrat, & in altera quæ sit post Crissam Anticyræ

oppidum Elleborum nasci, in altera eiusdem nominis, quæ sit
 ad sinum Moliacum & oetam montem optime temperari, at
 q̄ in eam q̄ plurimis e regionibus adnauigari sanitatis causa.

Paulanias in ultimo libro scribit, supra Anticyram montes es-
 se magnopere petriolos in his copiose prouenire Elleborum,
 nigro purgari aluum, albo vomitum cieri, ac superiora corpo-
 ris purgari.

Arrianus

Tacitus

Paulanias

De Immanitate.

Elleborum Natiui Ellebori. Huius herbæ antiquitus plurimus vsus fu- it ad leuanda mentis & capitis vicia. Vnde infani Elleborum edere & elleborose purgare prouerbio iubentur. Vide Chylides Erasimicas. Plinius & Dioscorides duo faciunt Ellebori genera, candidum & nigrum, Poto Hercules Elleboro libera- tus est ab infania. Horatius pro vniuerso Elleboro treis dixit Anticyras, significans deploratâ & immedicabilem infaniâ.

Roterod.
Plinius
Dioscor.
Horatius

Neronem proditum est. Tranquillus meminit in vita Neronis cap. 37.

Gallogræci Galatæ Gallogræci. Ioco adludit ad regionem Asiaticâ Gallogræci idem sunt qui Galatæ, ad quos diui Pauli epistolæ ex- rant, eorum regio Gallatia, quam Gallorum aliquot populos infedisse Plinius cap. 32. 5. & Ptolomæus lib. 5. tab. Asiæ pri- ma testantur. Strabo quoq; 4. libro rectorages e narbonensi, Tolistobogos & Trocinos e celticis Galliæ profectos, Phry- giam Cappadociæ & Paphlagoniæ vicinâ occupasse scribit.

Appus
Plinius
Ptolom.
Strabo

Poliphagus. Poliphago. cuidam Ægyptio. Aristoteles in ethicis autor est apud pontum immanes esse & efferatas gentes, quæ cru- das carnes ederent. Quod & de Diogene Cynico refert Laer- tius. Vopiscus scribit Aurelianum Imperatorem vehementis- sine delectatum esse phagone, qui vsq; eo multum comedit, ut vno die ante mensam eius aprum integrum, centum panes, veruecem, & porcellum comederet. Et nos paucis retro annis Augustæ Vindelycorum vidimus hominem Germanum, spe- ctante diuo Cæsare Maximiliano crudam carnem haud grâ- uate comedere. A Volaterrano plures poliphagi memoran- tur in philologia.

Vopiscus
Volaterranus

In omni genere. Ex Suetonio qui id indicat his verbis ca- pit. 61. Sigillatim crudeliter facta eius exequi longum est, ge- nera velut exemplaria sæuitiæ enumerare fat erit, nullus a pœ- na hominum cessauit dies, ne religiosus quidem ac sacer Qui- dies sint religiosi & sacri dies Gellius & Macrobius docent.

Religiosi Sacri Gellius
Macrobi

Questus igitur. Apud Suetonium cap. 31.

Insignirentur calamitatibus. Cum magis aduersa q̄ se- cunda ad memoriam posterorum transmittantur.

Optauerit. Po. Ro quia fauebat factioni Veneræ quâ Ca-

ligula Prasinæ studeret, vt tradit Suetonius. Idem Seneca
meminit de ira. 3.

Carnuleius. Alij Carnulium legunt, apud Sueton. ca. 61. Carnulius

Me euasit. Hoc ideo Caligulam dixisse scribit interpres Bo
noniensis, tanq̄ Carnulius sibi mortem consciscens nimis cito Me euasit
cruciatu & tormenta finisset, quæ per lentitudinem & longā
moram solitus erat truculentus princeps adhibere ijs quos diu
mori volebat.

Immanitatem ab iniusticia proficisci :

necnon aliquando a nimio re

rum futurarum metu,

MAnare autem immanitatem ab iniusticia
potissimū: e fonte quasi quodam: ea quæ
a nobis dicta sunt: aperte quidem docent
Quid enim iniustius q̄ erga deum ingratitude
vū: erga patriam impotentia: erga parentes: filios:
os: cognatos: amicos impietate: crudelitate: san-
guinolentia: inconstanti ac fluxa fide erga eos: qui
publicam rem administrant: & cui iure iurando
lis obstrictus: Sed quoniam (vt dixi) immanes sin-
guli immanitatem ipsam minime ex omni sunt
parte complexi: ad alias quoq; actiones transeamus.
Nam & ab ijs qui prudentes ac fortes pariter videri: atq; haberi volunt: declinari ad feritatem non rarer
ter videri: atq; haberi volunt: declinari ad feritatem non rarer
tem non rarer: res ipsæ hominum docent. Agyptios enim traditum est reges consuesse per Mathematici
themáticos genituras eorum: qui in lucem venirent: explorare: quæ si aduersari regum ipsorum Genitura
genituris essent compertæ: e uestigio nati illi oc-